

## Könyvespolc

### **Meghalok én is?**

#### **Polcz Alaine könyve a gyermekek haláltudatáról**

Kiben ne merült volna fel ez a kérdés élete (kritikusabb) időszakaiban? Ha környezetünkben meghal valaki, óhatatlanul magunkra is kivetítjük a halált: „csak ne így!”, „miért ilyen fiatalon?”, „miért ennyi szenvedés után?” stb.

Fájdalmasan nehéz helyzetben vagyunk, ha beteg gyermek fordul hozzánk segítséget, szalmaszálnyi fogódzót keresve-könyörögve.

S hogy mennyire fontos és milyen kötélhágcsó-erősségű lehet e szalmaszál, vagy épp ellenkezőleg, mennyire törékeny – erre kínál számos példát Polcz Alaine alapozó fontosságrendű könyve. A magyar szakirodalom nem bővelkedik ilyen tárgyú tanulmányokban. A szerzőnek nem nagyon volt kitől tanulnia. Súlyosan beteg, nem ritkán halálközzeiben lévő gyermekekkel foglalkozó gyermekpszichológusként a budapesti II. számú gyermekklinikán harminc éven át „tanulta” – a paradoxális megfogalmazás ezúttal pontosnak tűnik – „kezelnit a halált”. „Huzamosabb ideig dolgoztam már haldokló gyermekekkel, s nem tudtam, hogy mennyit, mit tudnak a halálról. Ehhez ugyanis két alapvető dolog szükséges: hogy a gyermekkel olyan kapcsolatunk legyen, hogy a megszokást, a konvenciót, a rutint átlépve ne a felnőttek számára kialakított sémákban beszéljen velünk; és hogy nekünk legyen bátorságunk őszintén hozzájárulni a témához.”

Bár nap, mint nap értesülünk többnyire brutális, erőszakos halálesetekről a sajtóból, rádióból és televízióból – felgyorsult, zsúfolt korunk egyik tabu-témája mégis a halál. Életmódunk nem teszi lehetővé a természet körforgásában megjelenő elmúlás megfigyelését, elfogadását, mint természetes jelenséget. „Másképp – írja a szerző a könyv bevezetőjében – elvesztettük a kapaszkodóinkat, a hitet, a hagyományokat. Cserébe kaptuk a tudományt és a rációt, ám a tudomány nem ad választ a végső kérdésekre, hanem magyaráz és elemez, még hozzá a logika és a ráció nyelvén.”

Az évek során felgyűlt és tudatosan gyűjtött tapasztalatok összegezése döbbenetes felismerésekhez vezet. Elég csak azt felemlíteni, hogy a szerző által megkérdezett anyák 96 %-a sem haldoklót, sem halottat nem látott közelről, 70%-uk pedig fél a haláltól és a haldoklótól. Az elidegenedés a haláltól szükségszerűen fokozza a félelmet – írja Polcz Alaine.

Ilyen körülmények között nem csoda, ha a felnőtt elhárítja a gyermek kérdéseit, leinti, hogy „butaságokat beszél”, vagy eltereli a szót, mert szerinte „még kicsi, úgysem érti”.

Polcz Alaine a hagyományokat és különböző korok kultúráját elemzi a haláltudat és a halálfélelem mai, elidegenedett formájának megértéséhez – izgalmas kultúrtörténeti ismeretanyagot kínálva az olvasónak. Úgy tűnik, egészen a középkorig kell visszanyúlni, hogy a két legalapvetőbb természeti jelenséget – a születést és a halált – békés, természetes jelenségként elfogadó mentalitást találjunk. Számos, a haldoklást, temetést megőrkítő .középkori festmény tanúsítja a gyermek jelenlétét a közösségben. „A lakomától a rituális mosdatásig minden a közösség részvételével zajlott, a születés és a halál is. A gyermekek természetesen jelen voltak, semmiféle elkülönülés nem volt a generációk között, s nem is tekintették a gyermeket gyermeki, a felnőttől eltérő más lénynek(...) Ebben a közösségi

életben, miként a felnőttek is, mindent látott és hallott. Magyarázatokra nem szorult, tapasztalhatta az életet, minden velejárójával együtt.” (8. old.)

A közösségek nyitottságát a későbbiekben felváltotta az egyre szűkülő család mind jobban bezáruló köre. A mai, főként nagyvárosi gyermek találkozása a halállal gyakorta az urna elhelyezésével esik egybe. Valamivel jobb helyzetben van a falun élő gyermek, ahol tanúja annak, hogy a természetben minden elpusztul, és a szeme előtt születik az új, de a hit is elevenebb, az öregek nap mint nap beszélnek a halálról, elfogadják azt. Ha idős vagy beteg ember van a háznál, a temetési kellékek éppúgy szem előtt vannak – koporsó a csűrben előkészítve, halotti ruha, szemfedél stb. – mint kisbaba születése esetén a bölcső, pólya.

Talán ebből a gondolatból kiindulva mérlegeli Polcz Alaine a kórházi, illetve az otthoni halál pozitív és negatív összetevőit. A kórházban bekövetkező halál minden pozitív összetevője ellenére – főként az a biztonság-érzet, hogy az utolsó percig mindent megtesznek a beteg megmentése, fájdalmainak enyhítése érdekében – számos érv erősítette meg a szerzőben a hitet, hogy megkönnyíti a halált, ha a haldokló kedves, otthonos környezetében következik be.

Mert mi az otthon? Kevesen tudták olyan érzékletesen megfogalmazni, mint Polcz Alaine: bögrében a kávé, a száradó ruha illata, az anya motozása, tevés-vevése a konyhában, a virág látványa az asztalon, az edények csörömpölése, a besütő nap, a családi asztal, a közös étkezések, a családtagok, rokonok természetes jelenléte... Ezek az elemek erősítik fel bennünk az ide-tartozás élményét.

„A halál emberi körülményeinek megteremtésével mi magunk is magasabb élet- és személyiségszintre lépünk, illetve léphetünk” – írja Polcz Alaine. Hiszem, hogy e könyv elolvasásával is közelebb kerülünk e gondolatok elfogadásához. (Századvég Kiadó, Budapest, 1993.)

(Sz. I.)